

ПРИНЦИПИ ПРАВА, ПРИНЦИПИ АДМІНІСТРАТИВНОГО СУДОЧИНСТВА ТА ПРИНЦИПИ ДОКТРИНИ АДМІНІСТРАТИВНОГО СУДОЧИНСТВА: ДІАЛЕКТИКА ВЗАЄМОЗВ'ЯЗКУ

Марат Петрович КОВАЛЬ,

*канд. юрид. наук,
суддя П'ятого апеляційного
адміністративного суду,*

Сутність правових принципів детально розкрита у різних галузях права, як матеріального, так і процесуального. Більше того, значна частина цих принципів закріплена в позитивному праві, зокрема, у Конституції України та інших законах. Таке втілення правових принципів у нормативно-правових актах підтверджує їхню роль як фундаментальних засад регулювання суспільних відносин.

Враховуючи, що правова доктрина є багатоаспектною категорією, яка визначає напрями розвитку правової системи, неможливо абстрагуватися від аналізу її складових, зокрема, правових принципів. Останні, як фундаментальні засади права, відіграють визначальну роль у формуванні правової свідомості та правової культури суспільства.

Адміністративне судочинство займає значне місце в системі правосуддя, оскільки воно покликане забезпечити ефективний захист прав і свобод громадян у відносинах з органами державної влади. Застосування принципів адміністративного судочинства, закріплених у Кодексі адміністративного судочинства України, є обґрунтованим з огляду на специфіку адміністративно-правових відносин та необхідність досягнення балансу між приватними та публічними інтересами.

Додамо, що систематизація є невід'ємною частиною наукового пізнання, оскільки вона дозволяє виявити загальні закономірності та особливості досліджуваних явищ. У контексті адміністративного процесу систематизація правових принципів є актуальним завданням, оскільки сприяє глибшому розумінню їх ролі та місця в структурі доктрини адміністративного судочинства. Сучасні наукові дослідження в цій галузі спрямовані на розкриття сутності правових принципів та їх класифікацію.

Окремі аспекти реалізації деяких принципів адміністративного судочинства розглянули М. Бортник, К. Ізбаш, Н. Ільєва, Д. Коваль, Ю. Коломієць, В. Куля, Ж. Мельник-Томенко, У. Парпан, О. Скочиляс-Павлів та інші.

Правові принципи, як фундаментальні засади права, визначають сутність, структуру та завдання відповідної галузі правовідносин. У контексті адміністративного судочинства принципи права забезпечують реалізацію загальних правових цінностей та сприяють ефективному здійсненню правосуддя в адміністративній сфері [1, с. 180].

Враховуючи центральне місце конституційного права в правовій системі України, необхідно аналізувати питання здійснення правосуддя з ура-

хуванням універсальних принципів. Зокрема, в доктрині правосуддя, включаючи адміністративне судочинство, слід розрізняти принципи, що сприяють розвитку права (динамічні принципи), та принципи, що забезпечують його стабільність (статичні принципи) [2, с. 20-21].

У контексті подальшого формування громадянського суспільства в Україні та євроінтеграції актуальним є питання імплементації європейських стандартів у сфері судочинства. Це передбачає розробку та впровадження принципів, які сприяють розвитку правової держави. Серед таких принципів особливе місце належить принципу верховенства права, який є універсальним і має фундаментальне значення для будь-якої правової системи.

Принцип верховенства права є найбільш розробленим в судовій практиці та наукових дослідженнях конституціоналістів. Його структуру можна представити як сукупність таких складових, як принцип поділу державної влади, принцип народного суверенітету, принцип демократизму, принцип юридичної визначеності та принцип доступу до правосуддя [2, с. 127-146].

Ключовим аспектом розуміння принципів адміністративного судочинства є їхнє співвідношення з конституційними принципами. Зокрема, принцип відповідальності держави перед людиною передбачає особливий механізм доказування, який не вимагає встановлення вини державних органів або їхніх посадових осіб у традиційному кримінальному сенсі. Для притягнення до відповідальності достатньо встановити факт протиправності дій або бездіяльності [3, с. 60].

Таким чином, конституційні норми, які регулюють життя суспільства, реалізуються на практиці через принципи адміністративного судочинства. При цьому існує чіткий зв'язок між конституційними принципами та принципами адміністративного судочинства, який визначається міжнародними зобов'язаннями України, зокрема практикою Європейського суду з прав людини, що надає пріоритет захисту прав людини.

Комплексний підхід до характеристики системи принципів адміністративного судочинства передбачає врахування поліструктурності адміністративного процесу. Це означає, що крім загальних засад, які є універсальними для всіх видів адміністративних проваджень, існують також специфічні принципи, що визначаються особливостями конкретних категорій справ [4, с. 63].

Проведення подальших досліджень передбачає деталізацію ознак принципів, що регулюють адміністративні відносини, особливо ті, що тісно пов'язані з адміністративним судочинством. Серед таких ознак слід виділити: специфічну сферу регулятивного впливу, основоположний характер, системність, соціальну зумовленість та універсальність.

Водночас, відзначимо, що принципи доктрини адміністративного судочинства та принципи адміністративного судочинства, закріплені в законодавстві, становлять єдину систему, але водночас мають різні функціональні призначення. Принципи доктрини виконують теоретико-методологічну функцію, формуючи концептуальну основу адміністративного судочинства, тоді як принципи адміністративного судочинства закріплені в нормативно-правових актах і безпосередньо регулюють судовий процес.

Принципи доктрини адміністративного судочинства становлять систему фундаментальних положень, концептуальних ідей та теоретичних засад, які визначають сутність, зміст та функції адміністративного судочинства в національній правовій системі. Однак, питання системи принципів доктрини адміністративного судочинства потребують окремого системного дослідження.

Таким чином, необхідно розмежувати принципи права, принципи доктрини адміністративного судочинства та принципи адміністративного судочинства, взявши за основу сприйняття їх діалектичного взаємозв'язку.

Список використаних джерел:

1. Колеснікова М.В. Теоретико-правова характеристика основних принципів правосуддя, що враховуються під час оцінки роботи суду. *Юридичний науковий електронний журнал*. 2021. № 2. С. 178-180.
2. Андриц М.Р. Принципи права в рішеннях Конституційного Суду України. Дис. ... д-ра філ. [спец. 081 - Право]. Хмельницький, 2021. 221 с.
3. Бояринцева М. Принципи адміністративного судочинства в Україні. *National Law Journal: Theory and Practice*. 2019. August. С. 57-60.
4. Гончарук С.Т., Белкін Л.П. Трансформація принципів адміністративного процесу в адміністративному судочинстві. *Юридичний вісник*. 2014. № 1(30). С. 62-67.